

DOSYA NO: 203

Tuba ŞİNŞEK¹ | UGSAM Araştırmacısı | EKİM 2022

MODERN ÇAĞDA MONARŞİ VE KRALİÇE II. ELİZABETH'İN ÖLÜMÜ

MODERN ÇAĞDA MONARŞİ

İngiltere'nin en uzun süre tahtta kalan hükümdarı Kraliçe II. Elizabeth'in 8 Eylül 2022 Perşembe günü akşam sularında gerçekleşen ölümünün ardından tahta kraliçenin varisi III. Charles oturdu. İngiltere'de kimileri Elizabeth'in ölümünün ardından "Kraliçe öldü, yeni kralımız çok yaşa." derken kimileri de monarşinin kaldırılmasından yana. İngiltere'de uzun yıllardır devam eden monarşi son dönemlerde halk arasında tartışma konusu olsa da varlığını istikrarla devam ettirebilmiştir. Dünyada yok olmaya yüz tutmuş bir yönetim biçimi olan monarşinin İngiltere'de günümüze kadar süregelmesinin birçok mühim nedeni vardır.

Kraliyet ailesi, İngiltere'de siyasi işleyişin ve değerlerin sembolik anlamda toplumda yer alması ve istikrarlı bir şekilde devam etmesi açısından dengeli ve uyumlu bir işlev görüyor ve aynı zamanda İngiltere'de siyasetin işleyişinde oluşabilecek karmaşaları da önlüyor. Bununla birlikte İngiltere'de kraliyet, parlamento ve siyasetçilere karşı olarak "devamlılığın" sembolü olarak işlev görüyor. Siyasetçiler, halk

¹ İÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

tarafından seçildikten sonra görev sürelerinin dolmasıyla birlikte siyasi arenadan çekilirken kraliyet ailesinin temsil yetkisinde sürekli bir devamlılık mevcut. Bu devamlılık İngiltere'nin siyasi istikrarının sağlanmasında önemli bir yere sahip. İngiltere'de monarşi birleştirici bir unsur olarak böylesine etkin bir rol oynasa da halkın önemli bir kısmının monarşiye olan muhalefeti, bilimsel yayınlarda monarşiye yapılan ciddi eleştiriler ve parlamento; monarşinin etkisinin azalmasına ve gittikçe zayıflamasına neden olmaktadır. İngiltere'de monarşiye en çok zarar veren, etkisini azaltan kurum olan parlamento kuruluşundan bu yana yaklaşık 300 yıldır monarşiyi zayıflatarak ülkede kendi etki ve yetkilerini artırmaktadır.

Mamafih İngiliz Parlamentosu kurulduktan sonra kraliyet ailesi her ne kadar yönetimde ağırlığını hissettirmeye yönelik adımlar atsa da yetkileri belli miktarda kısıtlanmıştır. Ancak bununla birlikte kralın veya kraliçenin temel işlevi Parlamento tarafından önüne getirilen yasaları onaylamaktan ibaret olarak görünse de kraliçenin, 'İngiliz (Anglikan) Kilisesi'nin başı' olduğu da unutulmamalıdır. Keza, deniz aşırı diyarlarda İngiliz emperyalizminin sembol gücü olan İngiltere Donanması'nın doğrudan doğruya krala ya da kraliçeye bağlı olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Krallık bir yanıyla da İngiltere'nin esrarengiz geçmişinin ve o geçmişin mirasçısı olan aristokrasinin günümüze taşınmasıdır. Birleşik Krallık halkının bir kısmı kendilerinin seçmedikleri hiç kimsenin onların kralı veya kraliçesi olamayacağını savunurken bir kısmı da monarşiyi yürekten desteklemektedir.

Monarşi ve parlamentonun paralel bir şekilde hüküm sürdüğü İngiltere'de birçok anayasal demokrasideki gibi maddelerden oluşan yazılı bir temel kanun yoktur. Yazılı bir metnin söz konusu olmadığı anayasanın esasını; dönemin siyasi, iktisadi, sosyal şartlarındaki değişimden kaynaklanan ihtiyaçlar belirlemektedir. Bu sistemde anayasada olması gereken hususların kabulü ya da değiştirilmesi için de özel şartlar bulunmamaktadır. Meseleler geleneklere ve toplumun genel kabullerine bağlanmaktadır. Yani halk isterse parlamentoyu feshedebilir ve yetkilerini krala devredebilir. Hukuken bu durumun önüne geçebilecek hiçbir değiştirilemez hüküm yoktur. Birleşik Krallık, tabii olduğu siyasi yapısıyla daha çok merkezîyetçi ulus devletlerden sayılır. Ancak bununla birlikte Birleşik Krallık ne tam bir federal devlettir ne de tam bir merkezî devlet, kendi şahsına münhasır özellikleri olan bir devlettir. Zira hem yerel milletler olan İskoçların, Gallerlerin ve İrlandalıların yerel meclisleri vardır. Hem de ülkenin genelini, Londra'dan yöneten bir merkezî parlamento vardır. Ancak federal bir devlet olan ABD'de olduğu gibi, her alt ülkenin ayrı bir anayasası yoktur.²

II. Elizabeth'in ölümüyle İngiltere'de 70 yıllık bir dönem sona ermiş ve kral III. Charles ile yeni krallık dönemi başlamıştır. Bununla birlikte halktan bir kısım yeni kral III. Charles'ın göreve gelmesini istemeyip çeşitli protestolar düzenlemiştir. III. Charles'a gelen tepkilerin büyük bir kısmı ise yeni kralın karakteristik özellikleriyle alakalı. Monarşinin günümüze kadar ulaşmasının en büyük nedenlerinden biri hiç şüphesiz kralın veya kraliçenin karakteristik özellikleridir. Henüz yeni göreve gelen III. Charles'ın yönetim becerileri

² Ali Yener, Türkiye ile İngiltere ve Galler Arasında Güvenlik Aktörleri Karşılaştırması, 2015, s. 161-162.

halk tarafından sorgulanmakta ve eleştirilmektedir. Hatta monarşinin sonunu getirecek ismin III. Charles olabileceğini iddia eden yayınlar da mevcuttur.

KRALİÇE II. ELIZABETH KİMDİR?

Dünyanın en uzun süre tahtta kalan hükümdarı Elizabeth Alexandra Mary ya da nam-ı diğer II. Elizabeth, 21 Nisan 1926'da Londra'nın Mayfair semtindeki Bruton Sokak'ta 17 kapı numaralı dairede doğmuştur.³ Yedi yaşına kadar okuma, yazma, Fransızca ve piyano dersleri alan II. Elizabeth, 1930 yılında doğan ve o dönemlerdeki tek kardeşi olan Margaret ile birlikte okula gitmeyip evde eğitim görmüştür.

Dedesı Kral V. George 1936'da vefat edince tahta Elizabeth'in amcası VIII. Edward geçmiş ancak amcasının boşanmış bir kadınla hayatını birleştirmek istemesi üzerine tahttan feragati, Elizabeth'in kaderini de belirlemiştir. Babası Albert Frederick Arthur George 11 Aralık 1936 tarihinde kral olmuştur. 10 yaşındaki Elizabeth de tahtın varisi haline gelmiştir. Varis olduktan sonra anayasa tarihi ve hukuk üzerine çalışmıştır. Annesi ve büyükannesinden kraliyet yaşamını öğrenmiş, İkinci Dünya Savaşı'nda kadın yardımcı olarak orduda görev almıştır. 20 Kasım 1947 tarihinde 21 yaşındayken Prens Philip ile evlenmiş ve evliliğinin birinci yılında Charles'ı, 1950'de Anne'i kucağına almıştır. 1952 yılında iki çocuk annesi Elizabeth'in babası Kral VI. George ağır hastalıklarla mücadele ettiğinden dolayı Afrika ülkelerine yönelik ziyaret gerçekleştiren II. Elizabeth Kenya'nın Sagana kentindeyken babasının ölüm haberini almış ve prenses olarak gittiği Kenya'dan, Birleşik Krallık Kraliçesi olarak dönmüştür. Kraliçe II. Elizabeth resmi olarak 1953'te taç giyse de ihtişamlı tören yaklaşık bir yıl sonra gerçekleştirilebilmiştir. Kraliçe İkinci Elizabeth için düzenlenen bu tören, televizyonda yayımlanan ilk taç giyme töreni olarak tarihe geçmiştir. İhtişamlı törenlerle göreve gelen II. Elizabeth'in 70 yıllık hükümlanlık döneminde neler yaptığı, kime faydası kime zararı olduğu son günlerin en çok konuşulan konuları arasında. Bu tartışmalarda II. Elizabeth'in aleyhine olan kese daha ağır basmaktadır çünkü İngilizlerin ve II. Elizabeth'in kendi çıkarları doğrultusunda çeşitli dünya halklarına reva gördüğü hayat ve işlediği insanlık suçları göz ardı edilemez. Sultan II. Abdülhamid'in dediği gibi hangi taşı kaldırsak altından İngilizler çıkıyor. Hiç tartışmasız dünyada İngiliz Emperyalizmi denen ve ucu birçok coğrafyaya dokunan bir illet kol gezmekte. Bu illet birçok dünya ülkesine nüfuz etmiş ve bu ülkeleri her yönden sömürmeye yönelik adımlarla yüzyıllardır kendi çıkarlarına hizmet etmiş ve etmektedir. II. Elizabeth de İngiliz Emperyalizminin

³ Kraliçe II. Elizabeth, TRT Haber, 8 Eylül 2022.

basamak atlaması ve dünyanın farklı coğrafyalarına yayılması için doğrudan ya da dolaylı olarak birçok gayrikanuni iş yapmış ve yaptıklarını meşru bir zemine oturtabilmek için 'Medeniyet Götürme' gibi çeşitli küresel yalanlar uydurmuştur. İngiliz Emperyalizminin Müslüman coğrafyalar üzerindeki etkisini inceleyecek olursak ilk olarak Kraliçe II. Elizabeth daha dünyaya gelmeden yayınlanan fakat kraliçenin on yıllar boyunca desteklediği Balfour Deklarasyonu'na bakmamız vacip gelecektir. 'Eski İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour, Siyonist hareketin önde gelen figürlerinden Rothschild ailesinin baronu Lord Jacob Rothschild'e 2 Kasım 1917'de gönderdiği mektupta, "Majestelerinin hükümeti, Yahudilere Filistin'de bir yurt tesisi fikrini hararetle desteklemektedir. Bu maksatla her ne gerekiyorsa yapılacaktır." cümleleriyle İsrail'in kurulmasına İngiltere'nin vereceği desteği açıkça ifade etmişti.⁴ Ve bu mektup İsrail'in bir devlet olarak vücut bulmasında rol oynayan en önemli etken oldu. Bundan dolayı Filistin toprakları üzerinde işgal yoluyla kurulmuş olan İsrail ile toprakların asıl sahibi olan Filistinliler arasında yıllardır devam eden ve bir sonuca bağlanana kadar devam edecek olan sıcak ve soğuk çatışma ortamı oluştu. 1939 yılında tüm ikiyüzlülüğüyle Balfour Deklarasyonu'nun önemli bir hata olduğunu, Filistinlilerin de haklarının korunması yönünde bildiride bulunmuş olmaları gerektiğini tüm dünya kamuoyuyla paylaşan İngiliz hükümeti, her zaman olduğu gibi saman altından su yürüterek İsrail'e olan desteğini doğrudan veya dolaylı olarak devam ettirmektedir.

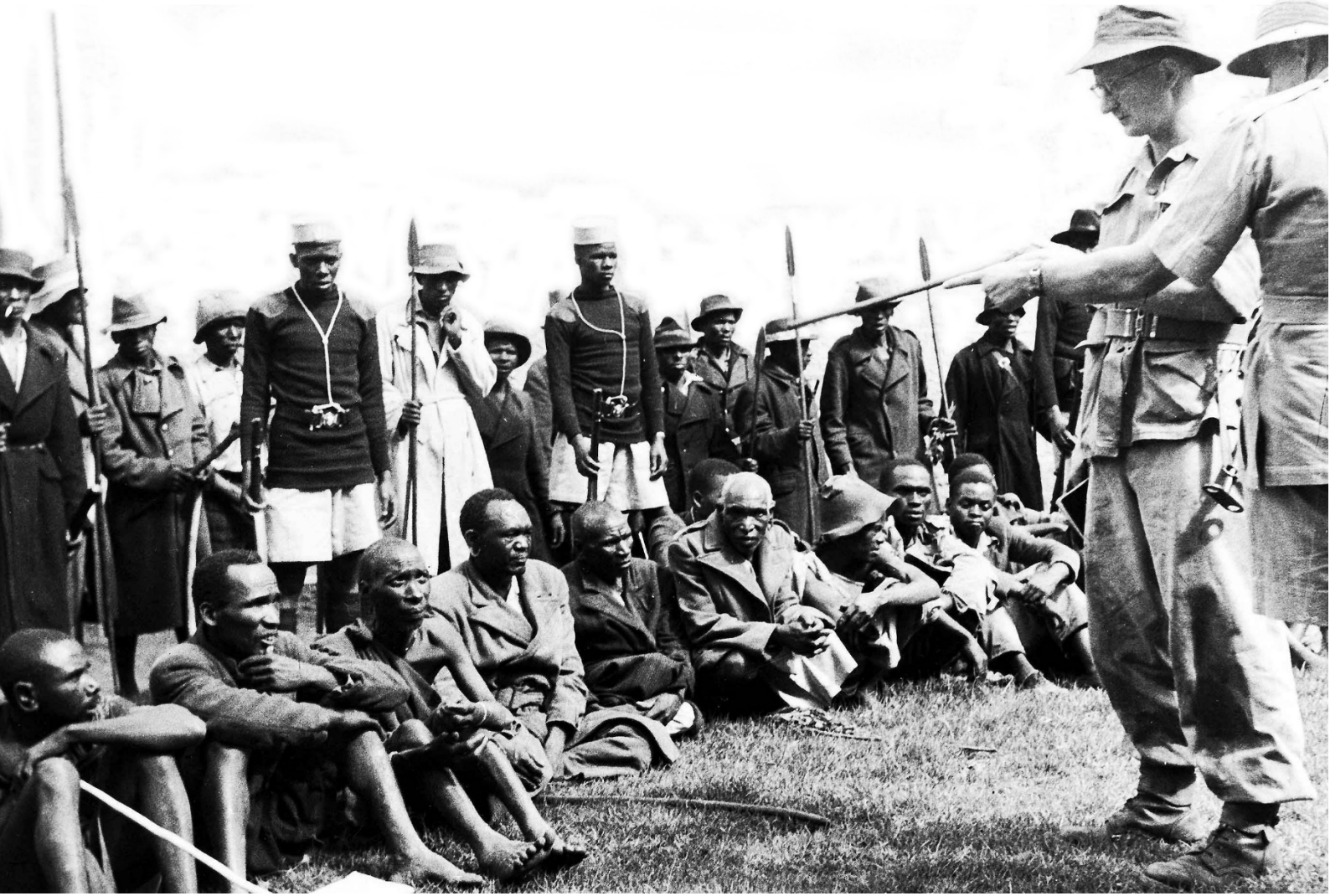
Sadece Filistin değil birçok Müslüman ülke üzerinde de sömürge hedefleri olan ve bu hedefleri adım adım gerçekleştiren İngiltere, demokrasi götüreceğine dair klasik entrikalarıyla Mısır, Hindistan, Afrika gibi Müslümanların yaşadığı toprakları işgal ederek milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuştur. II. Elizabeth de bu sömürgelerin yayılmasını sağlayan etkili bir liderdir. Krallığa yakın devletler de bunu kabul edip dillendirmektedir. Misal geçtiğimiz aylarda Avustralya yerlisi olan Yeşiller Partisi üyesi Lidia Thorpe, kürsüde "Sömürgeci majesteleri Kraliçe II. Elizabeth" ifadesini kullanmıştı, her ne kadar tepkilerden dolayı bu ifadeyi tekrar kullanmadan konuşmasını tamamlasa da ana düşünce aşıkardır.

Sömürge denince akla ilk gelen devlet olan İngiltere sömürde ne kadar ileri gidilebilirse o kadar ileri gitmiştir. Gelişmiş ülkelerin birçoğunda sömürgecilik mevcut olsa da İngiltere sömürgeciliği başka bir boyuta taşımıştır. II. Elizabeth'in de sömürgecilik mirasını devraldığı ataları, kendi çıkarları doğrultusunda hiçbir devletin gözyaşına bakmamış, bilhassa Orta Doğu ve Asya ülkeleri olmak üzere birçok dünya ülkesini fütursuzca sömürmüş ve asimile etmeye çalışmıştır. İngiliz iktisatçı Jevons, 1865 yılında, sömürgecilerin dünyaya genel bakışını ve sömürgecilik politikasını, "Kuzey Amerika ve Rusya ovaları bizim ekin tarlalarımızdır; Chicago ve Odesa bizim ambarlarımızdır; Kanada ve Baltık bizim kereste ormanlarımızdır; Avustralya'da (Malay, Polinezya, Malinezya, Mikronezya, Yeni Zelanda) bizim koyun çiftliklerimiz vardır; Arjantin'de ve Kuzey Amerika'nın batısındaki kırlarında bizim öküz sürülerimiz yayılır; Peru altınını gönderir, Güney Amerika ve Avustralya altını Londra'ya akar; Hindular ve Çinliler çayı bizim için yetiştirirler ve bizim kahve, şeker ve baharat çiftliklerimiz tüm Hint adaları üzerindedir. İspanya ve Fransa bizim bağlarımız, Akdeniz meyve bahçemizdir ve uzun süre Güney Birleşik Devletlerini kapsayan bizim pamuk alanlarımız artık dünyadaki sıcak bölgelerin her yanına yayılmaktadır." sözleriyle alenen ifade etmektedir. Bu sömürge

⁴ Safiye Karabacak vd., Filistin'in kaderini değiştiren Balfour Deklarasyonu 104 yaşında, AA Dünya, 02.11.2021.

geleneğini katlayarak devam ettiren II. Elizabeth'in ölümünün ardından sömürge halklarından çeşitli sesler yükselmeye başlamıştır. Örneğin 1952-1960 yılları arasında Kenya halkı ve İngiliz kuvvetleri arasında yaşanan Mau Mau İsyanı olarak tarihe geçen ölüm kalım savaşında İngilizlere mağlup olan Kenyalılardan Kraliçe II. Elizabeth için 'Yas Tutamıyoruz' açıklaması geldi. 'Kenya'nın bağımsızlığı, diğer sömürgelerden farklı olarak yoğun şiddet ve ölümlerin gerçekleşmiş olması nedeniyle diğerlerinden farklılık arz etmektedir.'⁵

İngilizlerin işlediği insanlık suçları azımsanacak düzeyde değildir. Bilhassa Kraliçe II. Elizabeth'in ölümünden sonra gündeme gelen ve telafi ya da özür bekleyen nice milletler vardır. Örneğin Batı Hint Adaları Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü eski direktörü Opal Palmer Adisa da 2,2 milyondan fazla kölenin Karayipler'deki İngiliz kolonilerine götürüldüğünü hatırlatarak İngiltere'nin Afrikalılardan henüz özür dilemediğini belirtmiştir.⁶

⁵ İbrahim Ethem Çam, Mau Mau İsyanı ve Kenya'nın Bağımsızlık Süreci, AFAM, 1 Eylül 2018.

⁶ Nuri Aydın, İngiltere'de 2. Elizabeth'in Ölümü Sömürge Dönemine Dair Tartışmaları Gündeme Taşdı, AA Dünya, 13.09.2022.

Bir başka husus ise II. Elizabeth'in İngiltere'de mevcut olan ırkçı ve İslamofobik tavrın karşısında olmaması ve bu tavrı destekleyen, koruyan bir otorite olarak hüküm sürmesiydi. Yüzyıllarca köle ticareti yapan ve sadece deri rengi farklı olduğu için insanlara ikinci sınıf muamele eden, Hindistan, Afrika gibi sömürgelerinde izlediği politikalar nedeniyle milyonlarca insanın hayatını yitirmesine neden olan İngiltere'nin takındığı bu ötekileştirici tutumunda ısrarcı olan II. Elizabeth bu konuda da çeşitli eleştiriler almaktaydı. Nitekim II. Elizabeth'in torunu Prens Harry ve Amerikalı eşi Meghan Markle ırkçılık söylemlerinden dolayı tüm kraliyet görevlerini bırakarak Amerika'ya yerleşmiş ve daha sonra bir televizyon röportajında Kraliyet Ailesi'ni ırkçılık ile suçlamışlardı.

İngiltere'nin en uzun süre tahtta kalan hükümdarı olan Kraliçe II. Elizabeth hükümlanlık döneminde İngiltere'ye 15 başbakan atamış, 12 büyük savaş görmüş, 14 Amerikan başkanı görmüş, 7 papa görmüş ve 100'den fazla ülkeyi ziyaret etmiştir. Tebaasına bağlılığıyla bilinen II. Elizabeth, 8 Eylül 2022 tarihinde Balmoral Kalesi'nde hayatını kaybetti. Yaklaşık 500 devlet başkanının ve üst düzey yöneticilerin de katıldığı ihtişamlı bir cenaze töreniyle 19 Eylül 2022'de eşi Philip'in yanına, Kral 6. George Anıt Şapeli'ne defnedildi. Kraliçenin cenazesinde dahi ırkçılık, çifte standart vardı. Afrika ülkelerinin liderleri toplu bir şekilde otobüsle taşınırken ABD başkanı Joe Biden Cenaze Törenine kalabalık konvoyuyla katıldı.

Kraliçenin ölümünün peşinden İngiltere'de 12 günlük ulusal yas ilan edildi. İngiltere'nin 70 yıllık kraliçesinin ardından yas ilan etmesi olağan fakat Ürdün, Lübnan, BAE, Kuveyt, Bahreyn ve Umman gibi Arap ülkelerinin yas ilan etmesi absürt bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Ali Yener, Türkiye ile İngiltere ve Galler Arasında Güvenlik Aktörleri Karşılaştırması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, 2015, ss. 162-163.
- Queen Elizabeth II: A day-by-day guide from now to the funeral, BBC NEWS (14.09.2022) s1.
- Roberts, David, (1986), Politics A New Approach, Lancashire: Causeway Press Ltd
- Katy Sian, "Being black in a white world: understanding racism in British universities", Papeles Del Cerc, vol. 2, 2017, s. 1.
- Zülfiye Zeynep Bakır, Birleşik Krallık ve Müslümanlar, İNSAMER, 08.10.2018